

Laekunud ettepanekud Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtadele ja KSH väljatöötamise kavatsusele ning nendega arvestamine		
Esitaja ja kuupäev	Seisukoht või küsimus	Ettepanekuga arvestamine/mittearvestamine
Elering (Kristen Sokk, elektrisüsteemi nooremanalüütik) 14.11.2018 kiri nr 11-4/2018/975-2	Elektrivõrgu kaitsevööndid, millega planeeringu koostamisel peab arvestama Elektriohutusest tulenevalt on piiratud tegutseda õhuliini kaitsevööndis. Kaitsevöönd on erinevaid elektripaigaldisi ümbritsev maa-ala, õhuruum või veekogu, kus ohutuse tagamiseks on kitsendatud selle ala kasutamismõimalusi, kusjuures kaitsevööndi ulatus sõltub elektripaigaldise pingest. Õhuliini kaitsevöönd on maa-ala ja õhuruum, mida piiravad mõlemal pool piki liini telge paiknevad mõttelised vertikaaltasandid, ning mille ulatus mõlemal pool liini telge on: 35 kV (kaasa arvatud) kuni 110 kV nimipingega liinide korral 25 meetrit; 220 kV kuni 330 kV nimipingega liinide korral 40 meetrit. Maakaabelliini kaitsevöönd on piki kaablit kulgev ala, mida mõlemalt poolt piiravad liini äärmistest kaablitest 1 meetri kaugusel paiknevad mõttelised vertikaaltasandid.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus.
Kose Vallavalitsus (Merle Pussak, vallavanem) 13.05.2019 kiri nr 7-1.2/835-1	KSH VTK dokumendile esitame järgmised ettepanekud: 1. Peatükis 5.1 toodud loetelust puudub Kose vald. Palume loetelu täiendada. 2. Peatükis 5.3.1 on toodud joonised 8, 9 ja 5. Dokumendist puudub joonis 9. Samuti järgneb joonis nr 5 joonisele nr 9. Dokumendis esineb kaks korda joonis nr 5 (ptk-s 5.2.3 ja ptk-s 5.3.1). Palume joonised üle vaadata ja vajadusel korrigeerida.	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Kose Vallavalitsusele on oluline, et Türi valla üldplaneeringu lahendus moodustaks ühtse terviku ja jätkusuutlikkuse omavalitsuse üksuste piiride kokkusaamisel (maakasutus, kergliiklusteed, väärtuslikud põllumaad, rohealad, jms). Oluline on, et uus Türi valla ja uus Kose valla üldplaneering moodustaksid terviku ja ei läheks omavahel vastuollu.	Ettepanekuga arvestatakse
Politsei- ja Piirivalveamet (Margus Toomsalu, Paide politseijaoskonna juht) 14.05.2019 kiri nr 2.1-3/13131-2	Politsei- ja Piirivalveamet ei ole Türi vallas relvaseaduse alusel välja andnud selliseid lubasid, mille menetluses on hõlmatud kemikaaliseaduse kohase käitamisluba kontrollsemes olevaid nõudeid.	Ettepanekud puuduvad
Põllumajandusamet (Urmas KARu, peaspetsialist-koordinaator, Paide regioon, Paide esindus) 17.05.2019 kiri nr 14.5-1/750-1	Põllumajandusameti jaoks on oluline, et üldplaneeringu koostamisel saaks kajastatud olemasolevate maaparandussüsteemide toimimist tagavad meetmed (sh maaparandussüsteemide terviklikkuse säilitamine) ning ruumilise planeerimise põhimõtted maaparandussüsteemide aladel, kus kavandatakse maakasutuse muutmist ja ehitusõiguse laiendamist.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
	Üldplaneeringu koostamisel arvestada alates 01.01.2019 kehtima hakanud uue maaparandusseaduse (eelkõige §47 – 54) nõuetega.	Ettepanekuga arvestatakse.
Maa-amet (Tambet Tiits, peadirektor) 21.05.2019 kiri nr 6-3/19/7771-3	MaaPS § 14 lõike 2 kohaselt võib ministri volitatud asutus lubada maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavat tegevust üksnes juhul, kui kavandatav tegevus ei halvenda maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda või halvendab maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda, kuid tegevus ei ole püsiva iseloomuga või halvendab maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda,	Üldplaneeringu ja KSH koostamisel arvestatakse maaparandusseadusega.

	kuid tegemist on ülekaaluka avaliku huviga ehitise, sealhulgas tehnovõrgu, rajatise või ehitusseadustiku tähenduses riigikaitse ehitise ehitamisega, mille jaoks ei ole mõistlikku alternatiivset asukohta.	
	Seisuga 21.05.2019 asuvad Türi valla üldplaneeringu territooriumil osaliselt või täielikult 24 keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevat maardlat või maardlaosa, 13 kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldist ning menetluses on kolm kaevandamisloa taotlust. Palume planeeringu koostamisel maardlate aladel arvestada MaaPS-s sätestatuga.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Edastatud Türi valla üldplaneeringu KSH väljatöötamise kavatsuse dokumendi peatükis „5.2.1 Maavarad ja kaevandustegevus“ on tabelis 2. „Türi vallas asuvad maardlad (Maa-amet, 08.04.2019)“ turbamaardlate nimekirjas järgnev tekst (tsiteerin): „Epu-Kakerdi, Epu-Kakerdi, Epu-Kakerdi (jaguneb kolmeks osaks: Lõõla, Epu ja Prääma)“ Täpsustame, et Epu-Kakerdi turbamaardla on üks maardla, mis on jaotatud maardlaosadeks, millest Türi valla piiridesse jäävad Lõõla, Epu ja Prääma maardlaosad. Tabeli loetavuse parandamiseks soovime eelpool tsiteeritud teksti täpsustada järgnevalt (tsiteerin): „Epu-Kakerdi (Lõõla, Epu ja Prääma maardlaosad).“	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Edastatud Türi valla üldplaneeringu KSH väljatöötamise kavatsuse dokumendi peatükis „5.2.1 Maavarad ja kaevandustegevus“ on kirjeldatud (tsiteerin): „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas kahte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamise luba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967) ning Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamise luba (Selgise III liivakarjäär) Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503).“ Täpsustame, et Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamise luba Kõltsi maardlas Kõltsi kruusakarjääri mäeeraldisel, mitte Selgise III liivakarjääri mäeeraldisel. Palume KSH väljatöötamise kavatsuses eelpool tsiteeritud teksti parandada. Lisaks informeerime, et Keskkonnaametile on AS PRELVEX poolt 08.05.2019 esitatud maavara kaevandamise loa taotlus Epa-Vassaare turbamaardla (registrikaart nr 93) Väljaotsa turbatootmisala mäeeraldisel kaevandamiseks.	KSH VTK-sse on parandused sisse viidud.
	Palume üldplaneeringu jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvel olevate maardlate piire. Keskkonnaregistri seaduse § 6 kohaselt peab planeeringute koostamisel kasutama üksnes keskkonnaregistrisse kantud keskkonnaandmeid. Türi Vallavalitsuse poolt 16.05.2019 e-kirjaga saadetud Türi valla üldplaneeringu dokumentide juurde kuuluva maakasutusplaani märkustes on kirjeldatud, et kaardi koostamisel on kasutatud Maa-ameti maardlate andmeid seisuga 05.04.2019. Märkime, et edastatud maakasutusplaani puuduvad maardlate piirid.	Ettepanekuga arvestatakse. Maakasutusplaanile on parandused sisse viidud.
	Maakasutusplaanile on märgitud mäetööstusmaa ja turbatööstusmaa maakasutuse juhtotstarbed, kuid osaliselt ei vasta need keskkonnaregistri maardlate nimistu andmetele. Palume üldplaneeringus anda mäetööstusmaa juhtotstarve kehtivate lubadega mäeeraldiste ja nende teenindusmaade aladele. Palume anda reserveeritava mäetööstusmaa juhtotstarbe nendele aladele, kus on menetluses maavara kaevandamise loa taotlus. Vajadusel võib mäetööstusmaa juhtotstarbest eraldada turbatööstusmaa juhtotstarbe. Palume juhtotstarvete määramisel lähtuda	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus

	Maa-ametist saadetud mäeeraldiste ja nende teenindusmaade piiridest ning maardlate ja mäeeraldiste andmeid enne lõpliku planeeringulahenduse koostamist ajakohastada.	
	Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu edasise menetlusega ning edastada planeeringulahendus enne vastuvõtmist Maa-ametile kooskõlastamiseks.	Ettepanekuga arvestatakse.
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (Kati Tamtik, ehitusosakonna juhataja) 21.05.2019 kiri nr 16-6/18-2745-005	Toome alljärgnevalt välja mõned ettepanekud, mis puudutavad raudteeohutuse valdkonda seoses üldplaneeringu ruumilise arenguga ning võivad olla kitsendavateks tingimusteks ja/või mõjutada inimeste tervist ja heaolu: 1) Maa sihtotstarvete määramisel, samuti näiteks elamupiirkondade planeerimisel ja rajamisel tuleb analüüsida inimeste võimalikke liikumisteid (sh pendelliikumine üle raudtee), et olemasolevad ülesõidu- ja käigukohad oleksid võimalikult hästi kasutatavad (poleks vaja uusi eraldiseisvaid ületuskohti, piisab platvormide juures kõiki rööpapaare ületavatest ülekäikudest). Reeglina pole uute samatasandiliste ületuskohtade rajamine kuigi otstarbekas. 2) Juhul kui planeeritakse uusi raudteeülekäigukohti (nt kergliiklusteede rajamise käigus), tuleb need lahendada selliselt, et liikumisteid oleksid üheaegselt nii ohutud kui ka optimaalsed – arvestatakse väljakujunenud liikumisteid, vajadusel eraldatakse raudtee ümbritsevast keskkonnast vajalikus ulatuses aiaga, likvideeritakse omavoliliselt tekkinud ületuskohad. Nõutav turvavarustus ületuskohtadel peab olema toimiv ja lahendatud nii, et seda kasutataks õigesti (märgistus nähtav, puudub möödapõike võimalus); 3) Võimalusel tuleb vältida raudteeni ulatavate tupiktänavate projekteerimist, sest see loob soodsa võimaluse ebaseaduslike raudteeületuskohtade tekkeks. Ebaseadusliku (illegalse) ületuskoha all mõistetakse nn isetekkelist raudteeületuskohta, millel puudub hooldaja ja mis ei ole ette nähtud raudtee ületamiseks. Isetekkelised raudteeületuskohad kujutavad endast ohtu selle ületajale ega vasta ületuskoha nõuetele; 4) Palume juba planeeringu tasandil võimalusel nõuet raudtee ääres asuvate lasteasutuste, välispordirajatiste (nt staadion) ja elamute kruntide raudteepoolse külje piiramiseks aia või taimestikuga, et vältida laste ja elamupiirkonnas ka loomade ootamatut sattumist raudteemaale. 5) Haljastuse osas (sh pargid, puhkealad) soovitame mitte planeerida kõrghaljastust (puid sh viljapuid) rööbasteele lähemale kui 10 m äärmisest rööpast, põhjusteks on nii tuleohutuse kui ka nähtavuse tagamise vajadus raudteel. Palume TTJA-d ka edaspidi Türi valla territooriumi üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluses kaasata kui asjaomast asutust.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus. Üldplaneeringus pannakse paika üldised põhimõtted haljastuse ning teedevõrgustiku rajamiseks ja arendamiseks. Vaadatakse üle olemasolev teedevõrgustik (sh raudteede äärsed tupiktänavad) ning vajadusel korrigeeritakse (sh raudteeületuskohad).
		Ettepanekuga arvestatakse.
Maaeluministerium (Illar Lemetti, kantsler) 23.05.2019 kiri nr 4.1-5/1225-1	Teeme ettepaneku lisada üldplaneeringu lähteseisukohtade tabelis 1 toodud üldplaneeringust ja KSH-st huvitatud ning mõjutatud asutuste ja isikute loetellu Põllumajandusuuringu Keskuse. Maaeluministerium saatis kõikidele kohaliku omavalitsuse üksustele kirja (meie kiri nr 4.1-3/628, 20.05.2019), milles väljendas oma seisukohad ja põhimõtted väärtusliku põllumajandusmaa käsitlemiseks üldplaneeringus. Palume üldplaneeringu koostamisel neid põhimõtteid järgida ja nendega väärtusliku	Ettepanekuga arvestatakse. Põllumajandusuuringu Keskus on lisatud tabelisse.
		Ettepanekuga arvestamist kaalutakse üldplaneeringu koostamisel.

	põllumajandusmaa kaitse- ja kasutustingimuste seadmisel arvestada.	
	Kinnitame jätkuvalt, et soovime olla üldplaneeringute koostamisse aktiivselt kaasatud ja oleme valmis tegema igakülgset koostööd, saavutamaks parimad lahendused nii väärtusliku põllumajandusmaa kaitseks kui maal hea elu- ja ettevõtluskeskkonna, sealhulgas jätkusuutliku põllumajanduse, tagamiseks.	Ettepanekuga arvestatakse.
Rahandusministeerium (Kaia Sarnet, regionaalvaldkonna asekancler) 24.05.2019 kiri nr 14-11/2980-3	Lisada üldplaneeringu kaasatavate ning koostöötegijate tabelisse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (kelle vastutusvaldkond üldplaneeringutes on elumajandus, energiatöhusus, taastuvenergeetika jne).	Ettepanekuga arvestatakse. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on lisatud tabelisse.
	Erinevate keskuste arengu kavandamisel võtta lähtealuseks Järva maakonnaplaneeringus toodud keskuste võrgustik, keskuste hierarhia ning teenustasemed. Asustuse arengut suunavate juhiste osas tuleb lähtuda maakonnaplaneeringus sätestatud põhimõtetest.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Palume hoida Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Järva talitust kursis Türi valla üldplaneeringu menetlusega ja eelnevalt teavitada kõikidest avalikest aruteludest. Ühtlasi palume valla veebilehel kajastada üldplaneeringu koostamise protsessi kohta jooksvalt ajakohast teavet.	Ettepanekuga arvestatakse.
RMK (Peeter Puhke, metsaülem) 27.05.2019 kiri nr 3-1.1/1313-1	RMK on seisukohal, et Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamisel peab olema arvestatud RMK põhiülesande täitmise võimalikkusega ja erinevad riigi maale seatavad maakasutuse või metsade majandamise piirangud peavad olema neis dokumentides kajastatud ja põhjendatud.	Ettepanekuga arvestatakse
	Samuti palume üldplaneeringu seletuskirjas ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes esitada metsamaale kavandatud mittemetsamajanduslikel eesmärkidel teostatavate tegevuste osas alternatiivide võrdlused, sh käsitledes ka metsamajanduslikku tegevust.	Ettepanekut kaalutakse üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
	RMK teeb, olles RMK poolt majandatavate metsade osas vastutavaks isikuks, ettepaneku täiendada keskkonnamõju strateegilise hindamise aruannet, sh sotsiaalmajanduslikku hinnangut, peatükiga, mis puudutab üldplaneeringuga määratud puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsade majandamist ja nende metsade uuendamist vastavalt metsaseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud piirangutele.	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. KSH aruandes käsitletakse üldplaneeringuga määratud puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsade majandamist ja nende metsade uuendamist vastavalt metsaseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud piirangutele. Eraldiseisvat sotsiaalmajanduslikku hindamist läbi ei viida.

	Üldplaneeringus, sh selle seletuskirjas palume märkida RMK poolt majandatavate metsade osas, et lubatud on kõik raieliigid, kusjuures detailsed kavad puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud aladel kasvavate metsade majandamiseks ja uuendamiseks koostatakse koostöös kohaliku omavalitsusega, arvestades metsade olemist, nende kasvutingimusi, vanuselist jagunemist ja neile aladele planeeritavat metsade olemist ja koosseisu pikemas perspektiivis.	Ettepanekut kaalutakse üldplaneeringu koostamise käigus.
Põhja-Sakala Vallavolikogu Arnold Pastak (Vallavolikogu esimees) 30.05.2019 kiri nr 7-7/705-2	Järvamaa maakonnaplaneeringus 2030+ on kavandatud I kategooria jalg- ja jalgrattateena (teed, mille rajamisel on otsene mõju töökohtade ja teenuste kättesaadavusele, arvestab inimeste liikumissuundi ning ühendab tagamaid maakondliku, piirkondliku, kohalike ja lähikeskustega) teiste teede hulgas ka jalgteed Võhma linna ja Kahala küla keskuse vahel (Põhjaka -Tõrvaaugu -Võhma (T-24104) Kahalast Võhmani, pikkus 0,9 km). Põhja-Sakala Vallavolikogu palub eeltooduga arvestada edaspidisel Türi valla üldplaneeringu koostamisel jalgteede asukoha määramisel.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus
Päästeamet Marko Raap (peainspektor, ohutusjärelvalve büroo Lääne päästkeskus) 30.05.2019 kiri nr 7.2-3.4/5696-3	Päästeameti Lääne päästkeskus edastab lisadena Päästeameti peadirektori 12.11.2018 nr 7.2-1/18046-1 kirja Päästeameti ettepanekud üldplaneeringute muutmisel ja Päästeameti juhendmaterjali Kemikaaliseaduse § 32 alusel maakasutuse planeerimine ja projekteerimine. <u>Kiri nr 7.2-1/18046-1</u> Üldplaneeringus tuleb kindlasti ette näha tuletõrje veevarustus, see on oluline tagamaks kohaliku elukeskkonna turvalisust. Siseministri määruse nr 17 „Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded ja nõuded tuletõrje veevarustusele“ § 54 lg 1, 2, 3 alusel on oluline määrata üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel tuletõrje veevõtukohtade asukohad, -juurdepääsud, -tüübid, -kitsendused ja tingimused rajamise kohustuse kohta.	Ettepanekuga arvestatakse.
Maanteeamet Marten Leiten (juhataja, taristu teenuste osakond) 31.05.2019 kiri nr 15-2/18/48180-8	<u>1. Teedevõrgustiku, sealhulgas riigiteede ja kohalike teede üldise asukoha määramine:</u> 1.1. Lähtuda Järvamaa maakonnaplaneeringu soovitudest teedevõrgu kavandamiseks ja üldpõhimõtetest üldplaneeringute koostamisel. 1.2. Riigimaantee teehoiukava põhimõtete alusel ei ole Maanteeametil huvi riigiteede võrgustiku laiendamiseks Türi valla haldusterritooriumil. Analüüsida planeeringu koostamisel maakonnaplaneeringus kajastatud Türi linna ümbersõiduteede trassikoridoride säilitamise vajadust. 1.3. Analüüsida kohaliku teedevõrgustiku piisavust juurdepääsude tagamisel ning määrata perspektiivsete kohalike teede (sealhulgas jalgratta- ja jalgteede) üldised asukohad. 1.4. Määrata olemasolevate ja kavandatud teede jaotus: riigitee, kohalik tee, eratee. Palume planeeringus kasutada riikliku teeregistri (https://teeregister.mnt.ee) põhiseid teede numbreid ja nimetusi.	Ettepanekuga arvestatakse. Analüüsitakse Järvamaa maakonnaplaneeringus määratud perspektiivseid teede trasse ning vastavalt tulemustele kajastatakse neid üldplaneeringus. Analüüsitakse perspektiivsete kohalike teede vajadust ning määratakse nende üldised asukohad. Üldplaneeringus määratakse olemasolevate ja kavandatavate teede jaotus.

	2. Riigiteest tekkivate kitsenduste määramine, sealhulgas tänava kaitsevööndi laiendamine ja maantee kaitsevööndi vähendamine: 2.1. Riigitee kaitsevööndi ulatuse määramisel, sh tänava kaitsevööndi laiendamisel ja maantee kaitsevööndi vähendamisel, lähtuda EhS § 71 lg 2 ja 3. 2.2. Lähtudes riigiteede funktsioonist, teega külgnevast hoonestusjoonest ja liikluskeskkonnast, teeb Maanteeamet ettepaneku laiendada Türi vallas paiknevate riigiteede tänava kaitsevööndi ulatust alljärgnevalt: 2.2.1. Käru alevikus riigiteel 15 Tallinn-Rapla-Türi – 30 m riigitee äärmise sõiduraja välimisest servast. 2.2.2. Oisu alevikus riigiteel 26 Türi-Arkma – 30 m ja riigiteel 15213 Oisu-Retla-Rulli teerist-Saareotsa – 30 m alates ca km 0,5. 2.2.3. Säreveere alevikus riigiteel 5 Pärnu-Rakvere-Sõmeru – 30 m ja riigiteel 26 Türi-Arkma – 30 m. 2.2.4. Väätsa alevikus riigiteel 15109 Väätsa-Lööla-Saueaugu - vasakul 30 m ja paremal 10 m, riigiteel 15129 Paide-Roovere-Kuimetsa - vasakul 30m ja paremal 10 m. 2.2.5. Türi linnas riigiteel 5 Pärnu-Rakvere-Sõmeru – 30 m ja riigiteel 15174 Türi-Väätsa - 30 m. 2.3. Juhul kui riigiteega külgneval alal on linnaline keskkond väljaspool linna/alevikku/alevit, kaalub Maanteeamet kohaliku omavalitsuse põhjenduste alusel EhS § 71 lõikest 2 tuleneva maantee kaitsevööndi laiuse vähendamist. 2.4. Peale planeeringu kehtestamist esitada Maanteeametile kaitsevööndi laiuseid kajastav joonis GIS või CAD formaadis.	Ettepanekuga arvestatakse. Riigiteede kaitsevööndite laiused kooskõlastatakse Maanteeametiga. Riigiteedest tekkivad kitsendused sh kaitsevöönd
	3. Planeeringuala üldiste kasutus- ja ehitustingimuste määramine: 3.1. Määrata tingimus, et riigitee kaitsevööndisse üldjuhul hooned ei kavandata. Juhul, kui hoonete kavandamine on põhjendatud väljakujunenud hoonestusjoonega, määrata tingimus, et arendaja peab arvestama liiklusest tulenevate häiringute (müra, saaste, vibratsioon) kahjuliku mõjuga. Normidele vastavuse tagamine, leevendavate meetmete kasutusele võtmine ja finantseerimine on arendaja kohustus. 3.2. Soovitame müratundlikke alasid/objekte riigiteede mõjupiirkonda mitte planeerida. 3.3. Juurdepääsu tagamiseks riigiteele, määrata tingimus mitut kinnistut teenindava eratee avalikult kasutatavaks määramiseks, vajadusel transpordimaa kavandamiseks ja vastavalt EhS-le teeregistrisse kandmiseks. 3.4. Juurdepääsu tagamiseks riigiteele määrata tingimus, et kinnistute maakorralduslikul jagamisel tuleb juurdepääs tagada seni kinnistut teenindanud juurdepääsu kaudu ühiselt ning uutel moodustatavatel katastriüksustel puudub õigus igaühel eraldi juurdepääsu saamiseks riigiteelt. 3.5. Määrata tingimus, et riigiteega külgneva ehitustegevuse kavandamisel detailplaneeringu koostamise kohustusega alal, tuleb reeglina kasutada juurdepääsuks kohalikke teid ja olemasolevaid ristumisi riigiteega. 3.6. Terviklike ruumilahenduste saavutamiseks riigiteedelt juurdepääsu	Ettepanekutega arvestamist kaalutakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus.

	kavandamisel, selgitada välja avalik huvi ja määrata kohustus detailplaneeringu koostamiseks juhul, kui arendusalale puudub olemasolev juurdepääs ja / või on vajalik naaberkinnistutele juurdepääsu tagamine / säilitamine avalikult kasutatavalt teelt. 3.7. Jalgratta- ja jalgteed tuleb üldjuhul kavandada väljapoole riigitee transpordimaad. Juhul kui üldplaneering ei täpsusta ruumivõimalusi kergliiklustee rajamiseks eramaadel, määrata tingimus, et projekteerimistingimused kergliiklustee rajamiseks antakse läbi avatud menetluse. 3.8. Määrata tingimus, et põhjendatud juhul tuleb kaevandatavate alade juurdepääsuteede, sh riigiteede, kandevõime viia vastavusse kavandatava liikluskoormusega. 3.9. Määrata rajatise asukoha kooskõlastamise vajadus riigitee omanikuga juhul, kui rajatise kõrgus (tuulikute puhul lisada labade pikkus) on suurem kui kaugus äärmise sõiduraja välimisest servast. 3.10. Kaaluda maakonnaplaneeringuga kavandatud riigiteega külgneva tehnoloogilise võõndi kohapõhise määramise vajadust perspektiivsete kergliiklusteede, avalikes huvides tehnovõrkude või rajatiste paigutamiseks. 3.11. Uute arendus- ja elamualade kavandamisel analüüsida olemasoleva teedevõrgu vastavust perspektiivsele liiklusele. Tingimuste määramisel lähtuda asjaolust, et Maanteeamet ei võta arendustegevuse vajadustest tingitud uute teelõikude rajamise ja riigiteede ümberehitamise kohustust. 3.12. Tingimuste määramisel lähtuda asjaolust, et riigitee kui rajatise püsivuse ja toimimise tagamiseks ei tohi üldjuhul arendusalade sademevett riigitee alusele maale ja riigitee kraavidesse juhtida. 3.13. Tehnovõrkude kavandamist riigitee transpordimaale tuleb vältida kuna transpordimaa on vajalik eelkõige tee ja selle koosseisu kuuluvate rajatiste paigutamiseks. 3.14. Planeeringuga soodustada ühissõidukite eeliskasutamist, et vähendada transpordi negatiivset mõju keskkonnale ja sellest põhjustatud tervisekahjustusi ning aidates kaasa liiklusõnnetuste ärahoidmisele.	
	<u>4. Liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine:</u> 4.1. Lähtuda riigitee funktsioonist teenindada eelkõige läbivat liiklust ja arvestada et kohalikku liiklust teenindab eelkõige kohalik tee. Planeeringulahendusega vältida kohaliku liikluse suunamist transiitliiklusega teele. 4.2. Arendusalade juurdepääsud lahendada läbi kogujateede, mis on ühendatud riigiteega ühise ristumiskoha kaudu. Määrata perspektiivse ja olemasoleva suletava juurdepääsu asukoht avalikult kasutatavale teele. 4.3. Pendelliikluse vältimiseks on soovitatav kavandada piirkonna liiklussagedust suurendavad arendused keskustesse. 4.4. Vältida planeeringulahedust, mis tingib vajaduse hajaasustusega piirkonnas riigitee pidevaks ületamiseks. 4.5. Põhi- ja tugimaanteedele üldjuhul uusi samatasandilisi ristumiskohti mitte kavandada. Uusi ristumiskohti võib planeerida ainult erandkorras ja lähtudes tee	Ettepanekuga arvestatakse.

	ohutuse põhimõtetest. Olemasolevad üksikute kinnistute ristumiskohad säilivad senise maakasutuse tarbeks, juhul kui ristumiskoht ei halvenda tee ohutust. 4.6. Liiklejate ohutuse tagamiseks ja riigitee korrakohaseks kasutamiseks ei ole parkimine riigiteel lubatud. Arendusalade, sh avaliku kasutusega alade, planeerimisel (puhkealad, supuskohad jm) kavandada lahendus, kus parkimine toimub väljaspool riigiteed ja planeeritava alaga samal teepool.	
	5. Märkused KSH väljatöötamise kavatsusele: 5.1. KSH käigus hinnata riigiteede liiklusest tulenevaid negatiivseid mõjusid (müra, vibratsioon, visuaalne häiring, vms) elanikkonna heaolule ja tervisele lähtudes kavandatavast üldplaneeringu lahendusest. 5.2. Riigiteede müra ja selle leevendamist käsitleda atmosfääriõhu kaitse seaduse § 64 alusel, sh arendaja kohustusi müra normtasemetest lähtuvalt. 5.3. Käsitleda KSH-s tööstuse- ja kaevandamisega seotud objektid ning analüüsida võimalike väljaveoteede, sh riigiteede, vastavust kavandatavale tegevusele. Analüüsist lähtuvalt näha ette teede kandevõime tõstmine, meetmed liiklusohutuse tagamiseks, vms meetmed.	Ettepanekutega 5.1 ja 5.2 arvestatakse KSH koostamisel Ettepanekuga 5.3 arvestamist kaalutakse. Vajaduse ilmnemisel tellitakse lisauuringud.
Terviseamet Raul Sarri (vaneminspektor menetlusgrupi juhi ülesannetes, Põhja regionaalosakond) 31.05.2019 kiri nr 9.3-4/19/2625-2	Välisõhus levivat müra reguleerib atmosfääriõhu kaitse seadus (edaspidi AÕKS) ja müra normtasemed on sama seaduse § 56 lg 4 alusel kehtestatud keskkonnaministri 16.12.2016. a määrusega nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“ (edaspidi KeM määrus nr 71), mis jõustus 01.02.2017. AÕKS § 57 toodu kohaselt määratakse vastavalt üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbele mürakategooriad ning sellest lähtuvalt tuleks Türi valla maa-alal määrata üldplaneeringust lähtuvalt mürakategooriad. Tootmistevõimega võib kaasneda müra, vibratsioon ja õhusaaste ning antud negatiivsed mõjusid on enamasti keeruline hinnata. Ühekordsed mürasündmused ja müra muutlik iseloom võivad müraallika lähipiirkonnas elavatele inimestele põhjustada häiringuid ka siis, kui tööstusmüra vastab KeM määrus nr 71 toodud normtasemetele. Eelnevast tulenevalt soovib amet uute objektide planeerimisel mainitud olukordade teket ennetada ning vältida tootmisalade ja müratundlike alade (eeskätt elamualade) kõrvuti planeerimist. Võimalike negatiivsete mõjude vältimiseks tuleb müraallika ja müratundliku objekti vahele planeerida võimalikult suur puhverala, mis leevendaks tootmisest põhjustatud negatiivseid mõjusid ning tagaks elamualal normeeritud müra ja välisõhu saastatuse tasemed. Õhusaaste puhul peab arvestama mitmest saasteallikast tuleneva võimaliku koosmõjuga. Puhverala võib olla kõrghaljastusega haljasala, ärimaa või muu müra suhtes mittetundlike hoonete ala. Ühtlasi tuleb arvestada, et kõrghaljastus ei pruugi olla piisav müraleevendav meede ja kõrghaljastusega puhveralade mürahäiringute leevendavat toimet ei ole võimalik täpselt määrata ning see võib olla sõltuv aastaajast. Tuuleenergia tootmiseks sobivate maa-alade määramisel ja tuuleparkide rajamisel arvestada, et antud seadmete müratasemed ei tohi ületada KeM määrmuses nr 71 kehtestatud normtasemeid. Lisaks tuleb arvestada, et tuulegeneraatori(te)	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringus määratakse mürakategooriad ja alad, kus tuleb tagada liiklus ja tööstusmüra siht- ning piirväärtused. Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP täpsusastmele. Ettepanekuga arvestatakse.

	töötamisel võib tekkida infraheli, mis peab vastama sotsiaalministri 06.05.2010.a määruses nr 75 „Ultra- ja infraheli helirõhutasemete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasemete mõõtmine“ kehtestatud infraheli piirväärtustele.	
	Amet ei soovita müra- ja saatetundlike objektide (elamud, mänguväljakud, lasteasutused, koolid, hooldekodud) planeerimist tiheda liiklussagedusega teede (maantee, raudtee, tänav) lähedusse. Uute teede projekteerimisel arvestada liiklusest tulenevate negatiivsete mõjudega ning sellega, et tagatud oleksid kehtivad müra-, õhusaaste ja vibratsiooni normid. Hinnata uute sotsiaalobjektide (haridusasutused, tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande asutused) vajadust Türi vallas ning seda, millised piirkonnad ja keskkonnatingimused sobivad objektide rajamiseks. Võimalusel märkida sobivad piirkonnad üldplaneeringu joonistele. Liiklusest, äri- ja kaubandustegevusest ning tehnoseadmetest levivad müratasemed peavad müratundlikel alades vastama KeM määruses nr 71 lisas 1 kehtestatud vastava mürakategooria siht- või piirväärtustele.	Ettepanekuga arvestatakse. Võimalusel ei planeerita müra- ja saatetundlike objekte tiheda liiklussagedusega teede lähedale, vastavasisulised selgitused lisatakse ka planeeringu seletuskirja Uute sotsiaalobjektide rajamist võimaldava maakasutuse planeerimisel hinnatakse, millised piirkonnad ja keskkonnatingimused sobivad selliste objektide rajamiseks. Võimalusel märgitakse sobivad piirkonnad ka üldplaneeringu joonisel.
	Salvkaevude reostustundlikkuse tõttu ei soovita amet planeerimisel uute salvkaevude rajamist joogiveeallikatena.	Ettepanekuga arvestatakse ja lisatakse märkus õhukese pinnakatte korral.
	Lähtuvalt veeseaduse § 28 lg 1 on veehaarde sanitaarkaitseala joogivee võtmise kohta ümbritsev maa- ja veeala, kus veeomaduste halvenemise vältimiseks ning veehaarderajatiste kaitsmiseks kitsendatakse tegevust ja piiratakse liikumist. Sellest tulenevalt tuleks vältida ehitiste planeerimist veehaarde sanitaarkaitsealadele.	Ettepanekuga arvestatakse. Antud nõue tuleneb seadusest.
	Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtade (Kobras AS, töö nr 2019-066, aprill 2019) peatükis 6. Supelranna ala määramine toodu kohaselt asub Türi vallas mitmeid looduslikke ja tehisveekogusid, millest palju on kasutuses ka supluskohtadena. Juhime tähelepanu, et supluskohad peavad vastama Vabariigi Valitsuse 03.04.2008.a määruses nr 74 „Nõuded suplusveele ja supelrannale“ toodud nõuetele. Vastavalt Euroopa Direktiivi nõuetele ja eeltoodud määruse § 5-le korraldab supluskohta omanik või valdaja suplusvee seire vastavalt seirekalendrile. Kui supluskohas lõpetatakse suplusvee uuringute teostamine, siis tuleks suplejaid teavitada, et kasutatav veekogu ei ole enam supluskoht ning suplusvee kvaliteeti ei kontrollita. Kui supluskoht on juba pikaajalisel kasutusel, jääb see omaniku vastutusalasse. Supluskohta omanik või valdaja korraldab suplusvee seiret ning andmed veekvaliteedi kohta kuuluvad avalikustamisele.	Ettepanekuga arvestatakse edasises planeerimisprotsessis, vastavad täpsustused lisatakse planeeringu seletuskirja.
	Elamutes ning ühiskasutusega hoonetes võib radoon põhjustada olulist riski tervisele. Enne uute elamute, olme- ja teiste samaotstarbeliste hoonete ehitamist tuleks planeeritavatel maa-aladel läbi viia radooni tasemete mõõtmised. Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et radoonisisaldus ei ole pinnases ühtlaselt jaotunud, mistõttu võib madala radooniriskiga piirkonnas esineda kõrge	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP täpsusastmele.

	radoonitasemega alasid. Vajadusel tuleb ehitamisel rakendada radoonikaitse meetmeid vastavalt EVS 840:2017 „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks uutes ja olemasolevates hoonetes“ toodule, et tagada siseruumides radooniohutu keskkond ning vältida majade siseõhu rikastumist radooniga üle lubatud piiri (200 Bq/m³). Tervist toetava ja parendava elukeskkonna loomisel soovitame lähtuda põhimõttest, et kaitsevöönditesse (riigimaanteed, raudteed, kohalikud teed, elektriliinid jne) ei planeeritaks uusi elamuid ega sotsiaalobjekte. Tähelepanu tuleb pöörata ka võimalikele perspektiivsetele teedele ning nende kaitsevöönditele.	
Kaitseministeerium Kusti Salm (kaitseinvesteeringute osakonna juhataja) 03.06.2019 kiri nr 12-1/18/1795	Planeerimisseaduse § 76 lõike 1 ja § 81 lõike 2 alusel palume koostatavas Türi valla üldplaneeringu lähteseisukohtades, keskkonnamõju väljatöötamise kavatsuses ja üldplaneeringus arvestada järgmiseid ettepanekuid ja riigikaitselisi üldtingimusi: ○ Riigikaitse ehitised ja nende piiranguvööndid. Türi valla territooriumil asub riigikaitse ehitise Järva maleva staap ning tema piiranguvöönd (300 m). Veel ulatub Türi valla territooriumile osa Paide linnas Eivere külas asuva Eivere lasketiiru piiranguvööndist (2000 m). Palume Järva maleva staapi ja selle piiranguvööndit ning Eivere lasketiiru piiranguvööndit kajastada üldplaneeringu lähteseisukohtades ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuses ning kindlasti üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel. Kaitseministeerium on Teie soovi korral valmis edastama riigikaitse ehitiste piiranguvööndi kaardikihi. ○ Riigikaitse ehitise piiranguvööndisse kavandatavad ehitised võivad mõjutada riigikaitse ehitise töövoimet. ○ Üle 28 m kõrged ehitised ning mistahes kõrgusega tuulikud ja tuulepargid kogu valla territooriumil võivad mõjutada riigikaitse ehitiste töövoimet. ○ Juhindudes seadustest tuleb Kaitseministeeriumiga kooskõlastada kõik riigikaitse ehitise piiranguvööndisse jäävad ja ulatuvad planeeringud ja projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatised. Väljaspool riigikaitse ehitiste piiranguvööndeid tuleb Kaitseministeeriumiga kooskõlastada kõigi mistahes kõrgusega tuulegeneraatorite ja tuuleparkide ning üle 28 m kõrguste ehitiste planeeringud, projektid, projekteerimistingimused või nende andmise kohustuse puudumisel ehitusloa eelnõud või ehitusteatised. Seejuures on koostööd Kaitseministeeriumiga soovitatav alustada võimalikult varases etapis. ○ Eivere lasketiiru piiranguvööndisse uusi elamualasid mitte kavandada. ○ Kui üldplaneeringuga kavandatakse tuule- ja päikeseenergia arendamiseks sobivaid alasid, siis kajastada neid alasid planeeringu seletuskirjas ja joonistel. ○ Kaitseväge ja Kaitseliit kasutavad metsaseaduse § 36 alusel metsaalasid riigikaitse ehitise väljaõppe korraldamiseks. Väljaõppe ajal tuleb ümbritsevate alade elanikel ja kasutajatel arvestada teatud müra leviku ning raskesõidukite ja inimeste liikumisega. Suurendamaks inimeste teadlikkust	Ettepanekuga arvestatakse. Ettepanekuga arvestatakse. 05.04.2019 on Kaitseministeeriumile saadetud andmete taotlus, ootame sellele vastust.

	riigikaitse tegevuse erinevatest vormidest ja mõjudest palume üldplaneeringu seletuskirjas käsitleda metsa kasutamist riigikaitsele väljaõppe korraldamiseks.	
Keskkonnaamet Merike Pärtma (keskkonnakasutuse juhtivspetsialist) 03.06.2019 kiri nr 6-5/19/107-2	Üldplaneeringus tuleb käsitleda ehituskeeluvööndiga seonduvat. ○ Üldplaneeringus märkida ära EKV ulatuses erandeid tekitavad olukorrad (metsamaa erisus looduskaitse seaduse (edaspidi LKS) § 38 lg 2, tiheasustusalal erisus LKS § 38 lg 1 p 3). Metsamaa erisust planeeringujoonistel graafiliselt pigem mitte kujutada (ajaliselt liialt muutuv, küll aga lisada märkusena). Üldplaneeringu seletuskirjas ja joonistel määratleda üheselt olemasolevad, laiendatavad ja moodustatavad tiheasustusalad (arvestades ka LKS § 41). ○ Üldplaneeringu mastaapi arvestades tuua välja olulisemad LKS § 38 lg 4 ja 5 erisuste alla minevad objektid. Näiteks tiheasustusalal olemasolev ehitusjoon, supelrannad, planeeritavad avalikult kasutatavad teed (sh kergliiklusteed), planeeritavad tehnovõrgud ja rajatised. ○ EKV korrigeerimine ja vähendamine ning suurendamine (planeerimisseaduse, edaspidi PlanS § 75 lg 1 p 12). Kuna uue üldplaneeringu koostamisel senised sama territooriumi hõlmavad üldplaneeringud kaotavad kehtivuse, siis kaotavad kehtivuse ka nendele antud nõusolekud (kaasa arvatud nõusolekud EKV vähendamiseks). Seega võiks kohalik omavalitsus viia uue üldplaneeringu koostamise raames läbi varasemate üldplaneeringutega antud EKV vähendamise kaardistamise, mis võimaldaks varasemate EKV vähendamiste nõusolekute kehtima jäämise ja kandumise uude üldplaneeringusse. EKV vähendamise kaardistamisel tuleks vastaval joonisel ning seletuskirjas või lisas kujutada/loetleda varasemad EKV vähendamisest. Üldplaneeringu tööprotsessi ja/või kooskõlastamise käigus annab Keskkonnaamet ka seisukoha, kas varasemad EKV vähendamisest jäävad kehtima ja nendega võib uue üldplaneeringu puhul arvestada. Kui olud on oluliselt muutunud, siis erandjuhul võib olla vajalik nende alade puhul ka uus EKV vähendamise kaalumise. Juhul, kui koostatava üldplaneeringu raames ei viida läbi EKV kaardistamist ja/või ei tooda välja, et eelmiste üldplaneeringutega on EKV-d vähendatud, siis automaatselt varasemad nõusolekud EKV vähendamise kohta uude planeeringusse üle ei kandu.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel. Analüüsitakse vajadust üldplaneeringu seletuskirjas LKS teksti dubleerida. Kaardistatakse varasemad EKV vähendamisest ja vajadusel kantakse nad uude üldplaneeringusse.
	○ Lisaks kallasrajale avaliku juurdepääsu tingimuste määramisele otsustatakse üldplaneeringuga vajaduse korral ka kallasraja sulgemine.	Ettepanekuga arvestatakse.
	○ Üleujutusohutike alade määramine (mis ei võrdu LKS § 35 lg 4 kohaste korduvate üleujutustega aladega ega piirdu vaid maandamiskava alusel määratud üleujutusohuga riskipiirkondadega), üleujutusohuga aladel ehitustingimuste seadmine. ○ Kaitstavat loodusobjektid, sh Natura, liikide leiukohad kujutada maakasutusplaanil ja/või piirangute/keskkonna/looduskaitse vmt joonisel, arvestades liikide leiukohtade puhul seejuures LKS §-ga 53.	Ettepanekuga arvestatakse.

	Üldplaneeringus kajastada loodusobjektide keskkonnaregistri väljavõtte aeg ning märkida, et andmed võivad olla ajas-ruumis muutuvad. Üldplaneeringus arvestada konkreetsete objektide kaitse-eeskirjade ja neis seatud tingimustega (sh maastikukaitsealadel arvestada pärandkultuuriliste, maastikuliste jne väärtustega). Tuua välja kaitstavate loodusobjektide kattuvus puhke- ja virgestusaladega, külastustaristu ning arvestada projekteeritavate objektidega. Üldplaneeringu KSH-s viia läbi Natura hindamine, arvestades lisaks otsestele mõjudele ka kaudseid ja kumuleeruvaid mõjusid. Sõltuvalt mõjuallika ja/või planeeringu täpsusastmest teha eelhindamise või asjakohase hindamisena (tehtud peab olema vähemalt Natura-eelhindamine). Hindamise üheks väljundiks võiks olla teadaolevate objektide-juhtude määratlemine, mille puhul edaspidistes etappides oleks vajalik asjakohane hindamine.	
	- Rohevõrgustik (rohetaristu), vajadusel selle ruumikujude korrigeerimine ja kaitse ning kasutustingimuste seadmine, PlanS § 75 lg 1 p 10. Ruumikujude puhul lähtuda eelkõige kehtestatud maakonnaplaneeringutest. - Looduskaitsest tähelepanu omavate kooslustega (sh vääriselupaigad (VEP), pool-looduslikud kooslused (PLK), märgalad) arvestamine, nt rohevõrgustiku korrigeerimisel. Riiklikku looduskaitsele tähtsuse minetanud loodusobjektide ja teiste kohaliku tähtsust omavate objektide kohaliku kaitse alla võtmine.	Ettepanekuga arvestatakse.
	I ja II kaitsekategooria liikide kujutamine üldplaneeringus LKS § 53 lg 1 kohaselt on I ja II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine massiteabevahendites keelatud, sama põhimõtet Keskkonnaamet rakendab ka planeeringute puhul. Seega on kaks võimalust: 1) koostada planeeringust kaks versiooni – avalik versioon ja ametkondlikuks kasutuseks mõeldud versioon (esimeses I ja II kaitsekategooria liikide leiukohti ja püsielupaiku planeeringujoonistel ei kujutata, teisel kujutatakse); 2) kujutada planeeringu avalikus versioonis I, II ja III kaitsekategooria liike ja püsielupaiku „tsenseeritult“ – näiteks ühe tingimärgiga „kaitstava liigi leiukoht/püsielupaik“ eraldamata kaitsekategooriaid. Põhiprobleemiks on siin ringikujulised I kaitsekategooria liikide püsielupaikad.	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringu koostamise käigus leitakse sobivaim I ja II kaitsekategooria liikide kujutamise võimalus, mis on kooskõlas looduskaitseseadusega.
	Esialgse Eesti radooniriski levilate kaardi kohaselt on Türi vald normaalse kuni kohati kõrge radooniriskiga alal. Arvestada tuleb ka sellega, et Türi valla territooriumile jääb Kurla karstiala. Karstipiirkonnad on tuntud kui potentsiaalselt radooniohtlikud alad. Kui hoone asub karstiühiku või -lõhe kohal, võib radoon migreeruda nende kaudu rõhuerinevuste tõttu majade siseõhku. Karstinähtusi esineb ka väljaspool kaardil esinevaid kontuuritud alasid. KSH koostamise käigus tuleks selgitada välja, kas on esinenud radooniga probleeme ja kas mingis piirkonnas vajaks teema täpsustamist. Keskkonnaamet teeb ettepaneku lisada teema KSH VTK-sse.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus vastavalt ÜP täpsusastmele. KSH VTK-d on täiendatud radooni teemaga.

	Üldplaneeringuga tuleb määrata maardlate ja maavara kaevandamisega kaasnevad mõjud maakasutusele ning ehitiste ehitamisele. Lisaks tuleb käsitleda ala kaevandamisjärgset maakasutust. Läbi tuleks mõelda, kuidas võiks kaevandamine aidata kaasa piirkonna arengule ning milline võiks olla maakasutus peale maavara ammendumist (nt lasketiir, tuulikupark, puhkeala, sõudekanal, mets jne). Samuti võiks kaaluda uute perspektiivsete alade määramist, kuhu võiks tulevikus kaevandamine vajadusel laieneda või otsustada, kuhu uusi alasid enam ei lisandu. Planeerimisel peaks vältima kaevandamisele tundlike alade (näiteks elamu- ja rekreatsioonialad) kavandamist kasutuses või veel avamata maardlate vahetusse lähedusse. Samuti peaks üldplaneeringus vältima maavara kaevandamise loa taotluse menetlemisel keskkonnamõju hindamise läbiviimise kohustuslikkust.	Ettepanekuga arvestatakse edasise üldplaneeringu ja KSH koostamise käigus osaliselt, maardlate ja maavara kaevandamisega kaasneva mõju hindamine viiakse läbi KSH koosseisus. Üldplaneeringu koostamisel käsitletakse kaevandamisjärgse maakasutuse võimalikke kasutusviise. KMH kohustuslikkus on toodud KeHJS ja viide lisatakse teksti.
	Keskkonnaamet toob kokkuvõtlikult välja teemad, mis peaksid veevaldkonnas olema käsitletud: hüdrokeoloogia, põhjavee kaitse, veealade (veekogude) üldised kasutamise- ja ehitamistingimused, põhiliste tehnovõrkude trasside, joogiveeallikate (sh sanitaarkaitsealad), reoveepuhastite (sh kujade), maaparandussüsteemide asukoha määramine, veekogude kalda ulatus ja ehituskeeluvöönd, kallasrajad, vajadusel maasoojuspuurkaevud. KSH aruandes peaks olema käsitletud põhjavesi, pinnavesi, sadevesi, üleujutuspiirkonnad, jääkreostus, arendusest tulenev mõju neile. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas aastateks 2015-2021 ja meetmeprogrammis olevaid suuniseid ja piiranguid tuleb arvestada ka planeeringutes ning üldplaneeringu koostamisel tuleb arvestada veemajanduskavaga seatud eesmärgid ja meetmeid. Samuti vajavad käsitlemist olemasolevad reoveekogumisalad, perspektiivis ühiskanaliseerimisega kaetavad alad ja seonduvad kitsendused, veehaarete asukohad ja seonduvad kitsendused, sh heitvee suublasde juhtimine veehaarete läheduses.	Ettepanekuga arvestatakse. Üldplaneeringus üritatakse vältida dokumentide dubleerimist, kuid vajadusel tuuakse põhimõtted üle üldplaneeringusse ning kindlasti arvestatakse antud dokumendis tooduga.
	PlanS § 75 lg 1 p 2 kohaselt on üldplaneeringu üks ülesanne kohaliku tähtsusega jäätmeäitluskohade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramine. Sellega seoses tuleb läbi mõelda uute kohaliku tähtsusega jäätmeäitluskohade asukohad ning tingimused nende rajamiseks. Kohaliku tähtsusega jäätmeäitluskoha asukoha määramiseks üldplaneeringus on erinevad võimalused: kirjeldada ainult tekstis, näidata mingi juhtotstarbe kõrvaljuhtotstarbena, näidata eraldi juhtotstarbega või kasutada kõiki neid vastavalt piirkondade eripäradele. Lisaks tuleb jäätmeäitlusobjektid planeerida selliselt, et need ei tekitaks keskkonnahäiringuid (müra, vibratsioon, tolmu, ebameeldiv lõhn jms) ja negatiivset mõju elanikkonnale, vältides sellega hilisemaid probleeme. Üldplaneeringu koostamisel tuleb arvesse võtta riigi jäätmekavaga 2014-2020 seatud eesmärgid.	Ettepanekuga arvestatakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.
	Üldplaneeringu koostamisel tuleb kindlasti lähtuda Eesti Keskkonnastrateegiast aastani 2030, milles on ühe probleemina välja toodud transpordist tulenev saaste. Kohalikud omavalitsused, eriti just tihedama asustusega linnad, peaksid sellele	Ettepanekut kaalutakse ÜP ja KSH koostamisel.

	hakkama tähelepanu pöörama. Näiteks eelistama peaks kaugküttesüsteemi kohtküttele, kuna kohtküttega piirkondades esineb kütteperioodil suurem õhusaaste, seda just osakeste näol, mis on kuulutatud vähkitekitaavaks. Teid, maanteid, aga ka raudteid tuleks planeerida targalt ja liikluskoormust reguleerida. Põhiline probleem on saasteained, aga ka müra ja seda kindlasti ka raudteede puhul. Keskkonnaamet soovib tutvuda Keskkonnaministeeriumi kodulehel oleva uuringuga Eesti linnade saastatuse kohta (uuringus teostati mõõtmised ka Türil). Üldplaneeringu ja KSH juures tuleb maakasutuse planeerimisel ja sellega kaasneva mõju hindamisel arvesse võtta, et paljude tööstus- või toomisteggevustega (sh soojatootmine) kaasneb keskkonnahäiring (nt lõhn, müra, tolm, muu õhusaaste jne, vt lisaks keskkonnaseadustiku üldosa seadus) ning nimetatud planeerimisprotsess peaks olema üks tööriist, et vähendada keskkonnahäiringute mõju eelkõige keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule. Arvestada tuleb, et tööstus/tootmine, mis on eeldatavalt suurema mõjuga, tuleks planeerida tiheasustusest piisavalt eemale (piisav vahemaa selgitada välja KSH käigus). Mõistlik oleks teha vahet suurema ja väiksema heitega/keskkonnahäiringuga tööstusel/tootmisel/tegevusel ning need planeeringus ära defineerida koos neile rakenduvate üldiste reeglitega (st kus saab sellist tegevust teha, kus ei saa). Võimalusel kasutada väiksema heite/keskkonnahäiringuga ala puhveralana suurema heite/keskkonnahäiringuga ala ja elanike (või laiema üldsuse) poolt igapäevaselt kasutatavate alade vahel.	
	PlanS § 75 lg 1 p 22 kohaselt on üldplaneeringu ülesanne müra normtasemete kategooriate määramine. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata erinevate piirkondade praegustele müratasemetele ning tekkinud probleemidele. Samuti tuleb kaaluda, millistele aladele milliseid mürakategooriad (atmosfääriõhu kaitse seaduse § 57) määrata arvestades kavandatavaid arenguid ning kas kavandatavad müra normtasemed (vt keskkonnaministri 16.12.2016 määruse nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“ Lisa 1) on saavutatavad. Kui müra normtasemed saavutatavad ei ole, peab kaaluma maa reserveerimise (nt müratõkkeks, müravalliks) otstarbekust. Samuti tuleb analüüsida vaiksete alade planeerimise vajalikkust ning üldisemalt kõigi kavandatavate maakasutuse juhtotstarvete sobilikkust müra arvesse võttes.	Ettepanekuga arvestatakse üldplaneeringu täpsusastet arvesse võttes.
	PlanS-is ei ole üldplaneeringu ülesannet, mis otsesõnu annaks võimaluse seada tingimusi metsamajanduskava koostamiseks ja seeläbi metsa majandamiseks. Keskkonnaministri 16.01.2009 määruse nr 2 „Metsa korraldamise juhend“ § 7 lg 7 kohaselt märgitakse takseerikirjelduses eraldisel kehtivad metsa majandamise kitsendused. Metsamajandamise kitsenduste aluseks on õigusaktid või planeeringud. Sama määruse § 21 lg 1 p 3 järgi on metsa takseerikirjeldus metsamajandamiskava osaks. Seega on võimalik ka eelnimetatud määrusest tulenevalt üldplaneeringuga seada tingimusi metsa majandamiseks. Samas ei saa panna omanikule kohustust metsamajandamiskava koostamiseks, sest selle koostamine on vabatahtlik (tekiks vastuolu metsaseadusega). Üldplaneeringu alusel võib kinnisomandile seada kitsendusi, st üldplaneeringuga	Info võetakse teadmiseks.

	omandiõiguse kasutamise kitsendamine on legitiimne. Seejuures peab iga kitsendus olema põhjendatud, proportsionaalne ja üheselt mõistetav (arusaadav, sh kinnisasja omanikule). Nimelt, kui kehtestatud avalik-õiguslikud kitsendused ei võimalda kinnisasja kasutamist vastavalt senisele sihtotstarbele, võib kinnisasja omanik taotleda talle kuuluva kinnisasja võõrandamist riigi või kohaliku omavalitsuse poolt õiglase ja kohese tasu eest (kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg 2). Samuti võib nõuda õiguspärase, kuid isiku põhiõigusi või -vabadusi erakordselt piirava haldusakti või halduse toiminguga tekitatud varalise kahju hüvitamist õiglases ulatuses (riigivastutuse seaduse § 16 lg 1). Kokkuvõtvalt õiguslik võimalus on olemas, rakendamine sõltub vajadusest ja võimalustest. Ühtlasi, üldplaneeringu koostamisel tuleb analüüsida maatulundusmaa metsamaal raadamisest tingitud tagajärgi. Raadates veekogu piiranguvööndis metsamaad, likvideeritakse ka ehituskeeluvöönd piiranguvööndi metsamaal väljaspool põhi-ehituskeeluvööndit.	
	Üldplaneeringu koostamisel tuleb arvestada ka kliimamuutuste ja ülejutusega. Keskkonnaamet palub üldplaneeringu koostamisel ja KSH-s arvestada haldusterritooriumil esineda võivate ülejutusohtudega ning kliimamuutustega kaasnevate võimalike riskidega (veetaseme tõusust ja sademete rohkusest tingitud ülejutuste võimendumine, tormide tugevnemine ja sagenemine, kaldaerosiooni kiirenemine, maalihete esinemine ning linnaliste asumite soojussaarte efekt) ja nende maandamise võimalustega. Soovitame tutvuda Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud ülejutusega seotud riskide maandamiskava ja kliimamuutustega kohanemise arengukavaga.	Ettepanekuga arvestatakse.
	Üldised tähelepanekud esitatud dokumentide kohta: 1) KSH VTK lk 3 on esitatud KSH juhtekspertina nii Urmas Uri kui Teele Nigola. Ilmselt on tegemist eksitusega, sest KSH menetluses saab juhtekspert olla üks isik, kelleks antud juhul on KMH litsentsi omav Urmas Uri. Keskkonnaamet palub KSH VTK-d korrigeerida. 2) KSH VTK lk 21 alajaotuses „Kaugküttevõrk“ ei ole korrektne kirjutada, et SW Energia OÜ katlamajades on kasutusel hakkepuidu katlad. Tegu on tahkekütuse kateldegaga, sest lisaks hakkepuidule kasutatakse neis kateldes ka turvast. Sama kommentaar käib ka Väätsa aleviku katlamaja kohta. Ka seal on kasutusel tahkekütusel töötav katel, kus põletatakse ka turvast. 3) KSH VTK peatükis 5.6.1 „Suurõnnetuse ohuga ja ohtlikud ettevõtted“ on vahetusse läinud ettevõtete ohuala raadiused. Vedelgaas OÜ käitise ohuala raadius on 387 m ja Alexela Energia AS käitise ohuala raadius 392 m. 4) KSH VTK peatükis 5.2.1 „Maavarad ja kaevandamistegevus“ tuleks muuta lauset „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas kahte uut kaevandamisluba: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamise luba Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967) ning Maanteeamet taotleb ehituskruusa kaevandamisluba (Selgise III liivakarjäär) Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503)“ järgnevalt: „Seisuga 08.04.2019 taotletakse Türi vallas ühte uut	Tähelepanekutega arvestatakse. 1) Tiitellehel on juhtekspertina kirjas ainult Urmas Uri. Lk 3 on välja toodud kõik Kobras AS litsentsid, tegevusload ja kutsed. 2) Vajalikud parandused on KSH VTK-ss sisse viidud. 3) Ohuala raadiused on KSH VTK-s parandatud. 4) KSH VTK peatükki 5.2.1 „Maavarad ja kaevandamistegevus“ on täiendatud ja muudetud. 5) KSH VTK peatükki 6 on lisatud lause selle kohta, et KSH aruandes hinnatakse planeeringu

	kaevandamisloa: AS Tariston taotleb täite- ja ehitusliiva kaevandamisloa Aasuvälja maardla alal (registrikaardi nr: 967). Maanteeamet taotleb Kõltsi maardla alal (registrikaardi nr: 503) Kõltsi kruusakarjääri (kaevandatav maavara ehituskruus) kaevandamisloa kehtivusaja pikendamist 5 aasta võrra. Samuti on Keskkonnametile 08.05.2019 esitatud Väljaotsa turbatootmisala kaevandamisloa taotlus (sisuliselt kehtivusaja pakendamiseks 30 aasta võrra). See võetakse menetlusse tõenäoliselt 2019. aasta 21. Nädalal ja teavitatakse sellest ka kohaliku omavalitsust. 5) Üldplaneeringus plaanitakse kohaliku tähtsusega jäätmekäitluskohtade asukoha ja nendest tekkivate kitsenduste määramist, aga KSH VTK-s ei plaanita planeeringu mõju jäätmekäitlusele hinnata. Keskkonnamet teeb ettepaneku hinnata KSH-s planeeringu mõju jäätmekäitlusele. 6) KSH VTK peatükis 5.2.2. kajastada keskkonnaministri 13.12.2011 käskkirja nr 1786, millega kinnitati Türi linna Türi-Alliku põhjaveemaardla Siluri veekihi ning Türi linna põhjaveehaarde Siluri-Ordoviitsiumi veekihi tarbevaru kuni 31.12.2038. 7) KSH VTK peatükis 6 täpsustada, et veeseaduse § 314 kohaselt tuleb üldplaneeringu koostamisel arvestada veemajanduskavade meetmeprogramme, mitte ainult veemajanduskavas püstitatud üldisi eesmärgi.	mõju jäätmekäitlusele. 6) KSH VTK peatükki 5.2.2 on täiendatud Türi linna põhjaveehaarde Siluri-Ordoviitsiumi veekihi tarbevaru ja Türi linna Türi-Alliku põhjaveemaardla Siluri veekihi varude info osas. 7) KSH VTK peatükki 6 on täiendatud. Üldplaneeringu koostamise käigus hinnatakse planeeringu mõju Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas püstitatud eesmärkidele ja kavandatud meetmeprogrammidele.
Metsatervenduse OÜ Kaja Papagoi (projektijuht) 03.06.2019	Metsatervenduse Osaühing teeb ettepaneku temale kuuluvate kinnistute osas maaparanduse eesvoolude ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamiseks. (kõikidel eesvooludel on ehituskeeluvöönd, mille ulatus sõltub valgalast). Ehituskeeluvööndi vähendamise põhjuseks on vajadus rajada metsamaale juurdepääsuteid.	Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.
Muinsuskaitseamet Karen Klandorf (Järvamaa nõunik) 03.06.2019 Kiri nr 1.1-7/2306-3	Palume üldplaneeringus käsitleda kultuurimälestisi seletuskirjas eraldi peatükis, soovitatavalt anda ülevaade tabeli vormis või nimekirjas, mis sisaldab mälestise seisundit, infot kasutuse kohta (kasutuses või mitte) ning kavandatavaid tegevusi. Kaartidel tähistada maa-alalised mälestised alana, näidata kaitsevööndid, üksikmälestis näidata punktina. Muinsuskaitseamet soovib üldplaneeringutes siduda kultuurimälestiste teema valdkonnaüleselt teiste üldplaneeringu ülesannetega. Erinevad huvid peavad olema tasakaalus ning omavahel lõimitud – kultuurimälestiste säilimine, sotsiaalteemad, säästev areng, elamisväärtus keskkond. Juhime tähelepanu järgmistele analüüsivõimalike teemadele ja vajadusele hinnata planeeringu elluviimisega kaasneva mõju: ○ Erinevate ajaperioodide kultuuripärandi kihistused ja nende väärtus. ○ Arheoloogiliselt väärtuslikud alad. ○ Olemasolevad ja potentsiaalsed miljööväärtuslikud alad. ○ Ajalooliselt väärtuslikud objektid. ○ Maastikupilt. ○ Väärtuslike maastike piiride täpsustamine.	Ettepanekuga arvestatakse üldplaneeringu ja KSH koostamisel. Ettepanekuga arvestamist kaalutakse edasisel üldplaneeringu ja KSH koostamisel.
Põllumajandusuuringute	Üldplaneeringus on väärtusliku põllumajandusmaa massiivide määramisel abistavaks materjaliks väärtuslikku põllumajandusmaad käsitleva seaduse eelnõu	Ettepanekuga arvestatakse. 05.04.2019 on saadetud andmete

Keskus Andrus Rahn (asedirektor) 03.06.2019 kiri nr 31-1/101-1	ettevalmistamiseks koostatud kaardimaterjal. Nimetatud andmestik koos kaardiga koostati 2015. aasta alguses, kasutades erinevate andmekogude kaardikihtide (Eesti Topograafiline Andmekogu, PRIA põllumassiivide kaart, maakatastri kaart, mullastikukaart jms) andmeid, nende õigsust looduses kontrollimata. Kaardil võib esineda piirkondi, kus põllumajandusmaad käsitlev andmestik puudub või kus põllumajandusmaa massiivina käsitlev maa-ala ei ole maatulundusmaa sihtotstarbega. Samuti ei kajasta kaart väiksemaid kui kahe hektari suuruseid põllumajandusmaa massiive. Kokkuvõtlikult tähendab see seda, et olemasoleva kaardi andmete kasutamisel tuleb arvestada asjaoluga, et see võib sisaldada ebatäpsusi või kohati vananenud andmeid.	taotlus, ootame selle vastust.
Majandus –ja Kommunikatsiooni- ministeerium Ahti Kuningas (kantsler) 21.06.2019 kiri nr 1.10-17/2019/4862	Arvestada Maanteeameti 31.05.2019 kirjas nr 15-2/18/48180-8 ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järevalve Ameti 21.05.2019 kirjas nr 16-6/18/2745-05 tehtud ettepanekutega. Taastuvenergia tootmise võimalused on lähteseisukohtades piisavalt kajastatud.	Ettepanekuga arvestatakse vastavalt Maanteeameti ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järevalve Ameti ettepanekute juures toodud märkustele